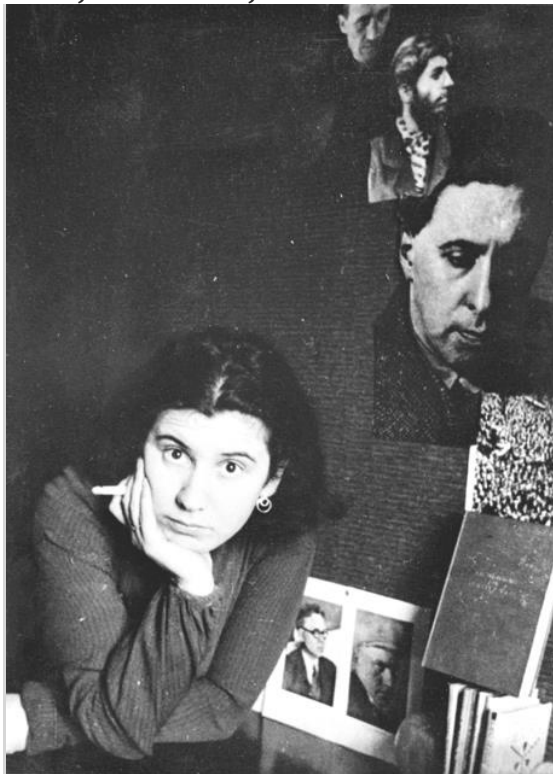

Luxe appartementen

column in Amsterdam

Sloopkogel bedreigt huis waar Etty Hillesum oorlogsdagboeken schreef.

MARJON BOLWIJN

ETTY HILLESUM IN 1937. FOTO BERNARD MEIJLINK

Boven het statige huis waar Etty Hillesum haar indrukwekkende oorlogsdagboeken schreef, hangt een onbarmhartige sloopkogel. Eigenaar en vastgoedmagnaat Ronald Egger wil het schuin tegenover het Concertgebouw gelegen pand platgooien. Uit het puin moeten zes luxe appartementen verrijzen, plus een privé galerie. De aanvraag voor een sloopvergunning ligt op het Amsterdamse stadsdeel Zuid te wachten op een reactie.

Tegenover de macht en de hebzucht van het grote geld zijn zachte krachten opgestaan. Het zijn buurtbewoners, bewakers van historisch erfgoed en schatbewaarders van het gedachtengoed van Etty Hillesum, die in 1943 werd omgebracht in Auschwitz. Zij proberen met bezwaarschriften en keurige brieven dit 'cultuur-historisch waardevolle' huis te behoeden voor verdwijning. Omdat in het kamertje achter het smalle raam links naast de erker op de tweede verdieping van de Gabriël Metsustraat nummer 6, een van de belangrijkste oorlogsdocumenten uit de Tweede Wereldoorlog is geschreven. Hoe de vastgoedondernemer hierover denkt, is lastig te achterhalen want hij reageert niet op mails en telefoontjes.

Kroniekschrijver van haar tijd wilde de Joodse twintiger zijn en dat was ze ook, stelt Lotte Bergen, directeur van het Etty Hillesum Onderzoekscentrum. Het fascineert de historicus hoe Hillesum in staat was vrijheid in haar handelen en gedachten te creëren in een van de zwartste episodes uit de geschiedenis, die van de systematische vervolging en uitroeiing van zes miljoen Joden door nazi-Duitsland. De jurist en slavist weigerde zich te verliezen in angst en vijanddenken. Het vijandige in jezelf bestrijden leek haar zinvoller.

Twee maal weigerde Etty een aanbod van haar goede vriend Klaas Smelik onder te duiken in een villa in Hilversum. Ze wilde zich niet onttrekken aan het lot dat haar volk had getroffen, schreef ze in haar dagboek. Zich bewust van de ontberingen die haar wachtten, wilde ze lotgenoten bijstaan en verslag doen van de vervolging, vertelt Klaas Smelik jr. In 1981 kreeg hij voor elkaar wat zijn vader ruim dertig jaar lang niet was gelukt: een uitgever bereid vinden een selectie van de dagboeken van Etty Hillesum te publiceren. Het verstoorde leven zou in achttien talen worden vertaald, de Nederlandse uitgave kent inmiddels haar 32ste druk.

Om een indruk te krijgen van de staat van het pand, fiets ik langs het Rijksmuseum en de

statige villa's langs het Museumplein op de Gabriël Metsustraat af. Naast de deur van nummer 6 hangt een glanzende bruine plaquette die memoreert dat Etty Hillesum daar haar dagboeken schreef. Een initiatief van een Amerikaanse bewonderaar, die het ook bekostigde. Mijn lekenoog ziet een robuust uitzierend, goed onderhouden pand. Het in 1901 gebouwde, drie voordeuren tellende huizenblok van de architect die ook het Stedelijk Museum ontwierp, verkeert in 'uitzonderlijk goede' staat en de gevel kent bijzondere details, zoals de decoratieve afdakjes en geornamenteerde erkers, zegt architectuurhistoricus Wouter van Elburg. Hij vindt het pand gezichtsbepalend voor de bebouwing rondom het Museumplein en sloop 'met als doel winstmaximalisatie' een bizar idee.

In een poging achter de fraaie gevel te kijken, druk ik op twee deurbellen met een naambordje. Geen gehoor. Een buurtbewoner om de hoek doet wel open. Vanaf haar balkon kijkt ze uit op de achterkant van het huis waar Etty Hillesum van 1937 tot juli 1943 woonde. Haar buurvrouw Johanna Croese, die een jaar geleden op 94-jarige leeftijd overleed, vertelde dikwijls dat ze als tiener vanaf haar balkon zo in de serre van de overburen kon gluren en daar de tien jaar oudere Etty Hillesum vaak zag zitten, verdiept in een boek.

In die serre en op haar kamer met het weidse uitzicht over het Museumplein vond Etty de rust in haar leven die ze daarvoor niet had gekend door de talrijke verhuizingen in haar jonge leven. 'Hier is ze schrijfster geworden', zegt Judith Koelemeijer, die aan een biografie over Hillesum werkt. Voor haar is het huis een plek waar je de geschiedenis kunt aanraken. Een geschiedenis waarvan nog zo weinig tastbare herinneringen zijn, waar we volgens haar dus zuinig op moeten zijn en respectvol mee moeten omgaan. 'Etty's dagboeken en brieven uit kamp Westerbork behoren tot de belangrijkste getuigenissen van de Jodenvervolging.'

Weer thuis trek ik Het verstoorde leven uit de kast en laat mijn ogen gaan langs de vele passages die ik ooit met een dun potloodlijntje heb onderstreept. In juli 1942 schreef Etty: 'Van alle kanten sluipt onze vernietiging naderbij en gauw zal de ring om ons gesloten zijn, waardoor geen hulp van goedwillenden mogelijk is.' En: 'De korte tijd dat ik hier nog zal kunnen zijn, zal ik als een extra geschenk beschouwen, als een stuk vakantie.'